

GYÖNGYÖM, VIRÁGOM

(Regény II.)

BRASNYÓ ISTVÁN

3.

Meghökkent vasárnapi anarchistája ennek a világnak!

Ó, jaj, a te szemed sugarára gondolva végül is, amelybe csak keveseknek adatik belepillantani... —

Szakadatlan küszködés ezekkel vagy ezekhez hasonló gondolatokkal, még korai vacsorájának elkészítése közben is — igaz, fél lába már a cipőben, s a hűvös estét érezvén, felöltöje is a vállára vetve egy hirtelen elhatározással teendő séta reményében —, mi alatt a ragacsos lé gyűszűnyi buborékokat vet a túl erős szeszlanagon, úgyhogy szakadatlanul kavargatni kell, ám a védekezést sem hanyagolhatja el a lábán felkapaszkodó macska ellen: szóval, teljesen reményvesztett küzdelem, miközben sehogyan sem tud időt szakítani sem a másik cipője előkeresésére, se a cipőzsinór megkötésére; a macska viszont a ház, pontosabban a hivatal mögötti helyiség őslakosa, ahol évekkal ezelőtt Krause ideiglenesen tanyát ütött, kész fertelmet takarítva ki az elszürkült sarkokból és a sárfoltos padlóról, szinte valós darabjait a valamikori lakó hullájának, egy elaggott és elhülyült földmérnöknek, akinek bécsi oklevele még ma is a falon függ eredeti, széles és megbarnult aranyozású keretében. Krause vagyona, számba vehető holmija azonban bőségesen felszaporodott azóta, amennyiben csakugyan ideiglenesnek tekinthetjük ezt a szállást, amihez egyelőre aligha férhet kétség, elsősorban, ha anyagi állapotát is szem előtt tartjuk. — Bár — emelhetné itt akárki magasra a mutatóujját — sohasem lehet tudni, az ilyen ügyis, illetve mindig rendelkezik valami titkos táppal, valahogy olyasformán, miként a milliomos koldusok, a felelősségre vonás elől megfutamodott sikkasztók, vagy hát egyáltalán honnan

jött ez az ember? Ki emlékszik pontosan arra a napra, amikor ide megérkezett?

Tehát, mondhatnánk, csupa éjszakai machináció az élete, leskelődés, szaglászás, borzongás a nyirkos és homályos falak tövében, míg időnként rejtelmes, hosszú utat megtett szekerek várakoznak az ajtaja előtt a sötét kitérőn, neki pedig jó sokáig nyoma sincs, a kocsis meg úgy bóbiskol a bakon, annyira éberem, hogy egy óvatlan mozdulatra talán semmivé válna, és a járókelő csupán a száját táthatná meglepetésében, a szemantúk meg nyomban letagadták, hogy netán jelen voltak ott, amikor ez történt.

Ám most merőben másféle áradása az alkonyatnak, kissé füstfogta, és annyira zszibogó, akár az avatag, megfakult rézkarcokon, mintha mindent egybemosni készülne a térben, és itt kell most megtartaniuk szilárd halmazállapotukat a nagyon is jól látható meg az egyáltalán nem észlelhető dolgoknak, tárgyakkal, sőt magának az embernek is, eszményeivel és kibomló látomásaival egyetemben, erre a semmire sem alkalmas borongásban, amelyről majd egy pillanatban ki fog tűnni, hogy aligha fog valamit is meghagyni a mindenkor tapasztalt vagy régóta elképzelt helyén, hanem behatárolhatatlan térségeit nyitja meg annak az eredendő kuszaságnak és összevisszaságnak, amelyről a célratörő gondolkodás mindig is szabadulni szeretett volna.

Tehát a házak falai ledőlnek, kilobban a tetők zsarátja, a homlokon lassanként üszkös fények omlanak el — mindez magasról zuhogó, bársonyos paravánja előtt zajlik annak a nyugtalankodásnak, amely ilyenkor bárkit a hatalmába keríthet, legfőképpen ezt a kapkodó különcöt, aki mintha rejtélyes átváltozáshoz készülődne, amint az első csillag fénye átszúrja a szemgolyóját: mi más lenne, mint Vénusz, bár nem lehet pontosan kivenni, hogy melyik fázisban áll, oly sebes a vibrálás az égaljon, körülbelül 35 fok magasságig, szinte szemcsés és mindegyre duzzadó, akár a finom hamueső, amint épp hullani vagy csupán szállongani kezd, megtévesztésül, esetleg csupán álcázásaként e felszabadult lengésnek, a valamivel való egymáshoz koccanásnak, vagy mindössze suholódásnak, ahogyan egy lomha, puha és langyos tárgy röppenhetne az ember arcába — frissen levetett női harisnya talán, megtöltve még a test elektromosságával és a bőr illatával, ám máris megadást sugallva —, hogy utána nyomtalanul eltűnjön valahol, nem a levegőben, hanem meghatározhatatlan helyen, végtére is mindegy, hogy hol; sőt, akitől ez az ötlet származik, az sincs itt jelen, valahol más

helyen, más gondolatmenetben vagy logikai összefüggésben történik, bonyolódik az esemény, s ehhez kellene most valami módon idomulni, kitérve közben a hasonló dolgok elinduló és máris zúduló záporának útjából, arca elé emelt kézzel kutatva még egy ideig a cipő után, miközben a lába előtt alkalmatlankodó macska felvetett farkával minduntalan az orrát csiklandozza.

Világosságot azonban fölösleges gyújtani ehhez a képhez: a szeszfőző kéken fel-fellobanó, vörösbe illanó hegyű és szakadatlanul kialvással fenyegető lángja untig elegendő még a részletek megvizsgálásához is, sőt talán még a tűzről leemelt edényből szállongó gőz visszfénye is megtenné, hogy 'körülfussa a lassan ködösödni kezdő kontúrokat, kiemelve helyükről a lényegesnek mondható mozzanatok sorát, egyszóval olyan összefüggéseket tárjon fel, amelyek egyszeriben letagadhatatlanok, és bizonyossággal határozzák meg a történések menetét. Tehát a magányos vacsora, amelynek mizériájához semmi kétség sem férhet, úgyszólván elkészült, már csupán az egyszemélyes teríték hiányzik az avított, súlyos és az egymást érő zsírpecsétektől helyenként sötétebb színűre vált abroszról; ám a kinti, a szivárvány zöldjében elenyésző tartalmas lobogás — nem, egyetlen lobbanás, amely suhanásnyi időre az arcok árnyalatát is ennek érzékelésével futja be — váratlanul más dinamikával tölti meg a tartamába merített világot: Krause immár mindkét cipőjével a lábán, szemébe húzott kalapban és felöltőjét szabályosan a vállára terítve hivatala küszöbén áll, olyan hangulatban, mintha elhagyatott ligetekben most kezdene virágnani az akác, és a fehérlő fűrtök nemsokára havas gubancként sziporkáznának fel az egyre feljebb és feljebb emelkedő telihold fényében, ő pedig hivatalát lezárva egy távolabbi utca felé venné útját, majd szőke nő ablakán kopogtatna, önmaga előtt sem egészen világos szándékkal, nevezetesen, hogy e kocogtatással bebozsátást kér-e talán a házba, vagy épp fordítva, a hölgyet szándékozza-e sétára hívni, de döntenie mégsem tud, a két elképzelés pedig akként hurkolódik össze, akár a háló szemei, amelyből semmiképp sem tud szabadulni, egyszerűen nem fér át rajta. A kocogtatás erélyes üveghangja azonban nem hal el, sőt újra és újra megismétlődik, nem erőszakosan, hanem érthető tagoltsággal, arányban a szándékkal, amelytől elsősorban ő maga nem óhajt elállni; mutatouja még most is begörbítve, ajka összeszorítva, és minden nesznek, zöreinek, amelyet nem ő idéz elő, különleges fontosságot tulajdonít, ujjá az ütemes kocogtatás közben épp ezért rövid szü-

neteket hagy, bár jó ideig semmi másnak a hangja sem üti meg a fülét.

Még sokáig nem hal el ez a képtelen, távoli, megtépzott érzékelés, valami mindig újra és újra felszítja, mintha épp most történne, pedig nehéz volna róla számot adni, mivel a nyár is — ez a megbolygathatatlan tünő és a lélektől oly messzire eső — fakulni kezd már, öreg és mélabús lesz az este, amikor egyszeriben a hangulata sem innen való, mások vágyakozásaiból fordul ki vagy merül föl az éjszakai hűvösségből, és csak hatalmasra nyitott szemeit meresztgeti a szomszédos tetők felől, ahol egykor talán a hold kelt, de ezt sem lehetne most teljes bizonyossággal állítani... baljóslatúnak bizonyulna most belemerülni korábbi megállapítások nyomdokaiba, amelyek minduntalan félre- és félrevezetnek, illetve végül is ide vezetnek, erre az utcai küszöbre, ahonnan lefelé haladva három—kettő—egy lépcsőfokot, a járdára lelépő máris tisztában van száműzetése súlyával, az annyira szűkösen kimódolt környezetével, hogy meglepődne, ha most valaki is felismerné, úgyszólván kénytelen lesz valamiféle átalakuláson menni keresztül, amely testi valóját ugyan nem érinti, de megtöri szeme eddigi állását, és szinte eltorzítja arcát: tehát ismeretlen óhajt maradni, vagyis inkább felismerhetetlen, eddigi megnyilvánulásait elutasítva magától igyekszik a tőle telhető eredményességgel bekapcsolódni a távolabbi és már kivilágított utca egyhangú és zsongó forgatagába, csupán azt sajnálva, hogy az ajtó mögüli sarokból a botját nem hozta magával.

De ezzel a valamivel a mellemben, éjszaka, majd ha meg-gondolatlanul felriadok, teszem azt, néptelen helyen, és nem lesz, aki után kiálthatnék!

Ez nem fordul meg a fejünkben, mindig csak a nap eseményeit jegyezzük, azután egy kevés terepismeret meg had-mértan következik — értelmetlen számítások ötlenek az eszünkbe, amikor az a bizonyos lövedék nem is tőlünk el-felé, hanem még félálomban is felénk tart, nem, nem tép széj-jel, mert meg fog ott lelni, hanem valami belénk metsz, akár abba a fiúba*, pedig még a szakállá is alig serkedt ki; majd másról kezdenek beszélni, miközben valaki szüntelenül

* Feltehetőleg Zrínyi Ádám haláláról van szó, aki Szalánkemén várának ostromakor esett el 1619. augusztus 19-én. Más vélemény szerint egy Eszék környéki portyán, pro deo, fide et rege. Utóbb Bécsben a Lőblök sírboltjába temették.

fel-felsóbajt, légszomjtól gyötörten, mindegyre csak levegő után kapkodva: ebbe a társaságba ülni most be, utolsóként, megszeppenten a pótolhatatlan késés miatt, mintha egy szakér boritaná ide az embert, talán már — majd csak sokára bekövetkező — halála után, s ahogy fokozatosan a föld alá merül a kerékek dübörgése meg a patadobaj, valami másféle morajlás támad, amely mégis emberi akarattól származik, s a célja kétségtelenül bizonyos megnevezhetetlen tömegek mozgása, vonzólása a földön és a levegőben, egyelőre megállapíthatatlan magasságban.

Az itt üldögélők vagy időtlenül ácsorgók és lézengők szemei azonban lassanként megelevenednek, akár az éjszakai ragadozóké az áthatolhatatlan sötétségben, némi, talán figyelemnek is nevezhető érdeklődéssel iparkodnak minél gyorsabban megtörni, apró fényfoltokat vetve a bőrükre a halántékunk táján, mintha valami alig kivehető anyajegyvet vagy tetoválást keresnének, bár közben szinte egy pillanatra sem marad abba az imént megkezdett beszélgetés: rólunk? vagy csupán ekként ütik el álmatlanul telő idejüket az esti tea felszolgálására várva egy tudatunkba már aligha férő aggok menhelyén, ha egyáltalán fogyaszthatnak még teát az éjszakai ágyba vizezés eshetősége nélkül. Részint talán a féltékenység bátorítja fel őket ennyire, a sebezhetőség veszélyének tudata, hiszen mindannyian sebektől hullottak el, és itt, a szemünk láttára vénültak meg, s az igen gyorsan lejátszódó öregedési folyamatoktól még mindig képtelenek szabadulni, úgyhogy testük felfakadó áporodottsága szakállként lengi be őket, akár valami különleges fényesség. A tea viszont csak sokára, a csészealjra lötyögtetve és kibőlvve élvezik: a felszolgálónő térdhajlatán egy kék ér kanyarog felfelé, apró, elméleti pióca, amelyik túl messzire merészkedett, vagy nekivadult kígyó — sehogyan sem látni a végét, mert ahogy a csészeket nyújtogatva a lábát hátraveti, hogy ekként tartsa meg egyensúlyát, a fehér bőr alatt világosan kivehető, sugárzó kék vonal mind feljebb és feljebb merészkedik, ujjal ha lehetne követni vagy megzavarni, még addig, amíg maga sem tud róla. Semmi más mód nem tűnik alkalmasnak, semmi mással nem lehetne rá felhívni a figyelmét.

Am járás közben végül is visszarázódva evilági formájába, vagy csupán a tulajdon korábbi gondolatmenetét követve indul el a fák lombján keresztül ritkán fel-felvillanó fények irányában, előbb az iménti hold felé, majd el ettől a holdtól, egyszóval hátat fordítva neki, elhagyva valamikori mozdulatait, mintha meghökkent volna egy alvó, néptelen várostól, amelyben épp távozásának legbiztonságosabb útirányát fontolgatja; vagy valaki más torpan meg egy pillanatra Krause bőrében, akinek aligha lehetne köze ehhez az időhöz, de mivel Krause ekkorra már eltűnt, vagy jóval korábban végleg elfeledték, papírjait* szétszórták vagy széjjelrágták az egek — bár most megint csak nem erről a korról van szó, mert másféle véglét szüli e sötétbe meredő éjszakai pillantást, a kihagyezett, biztos, sőt magabiztos tekintetet, amely szinte darabokat metsz le, sajátít ki magának a világból, még látszatra így eltévedve is, mint-ha a vonatjára várakozna a két utca kereszteződésében, és egyáltalán nem kételkedne abban, hogy hamarosan be fog futni, s ezen az ötleten talán még nevetgélni is képes magában.

A szellemvonal menetrend szerint érkezik is — vagy csak átrobog itt? —, teljesen sötét fülkékkel, sehol egy szemernyi világítás, úgyhogy a három, fokozatosan megdermedő, különben is sötét ruhás utas ez alkalommal láthatatlan marad, és Krause helyett is ez a fiatalember száll most fel, illetve őt sem lehet látni, hogy felszállna, csak annyi bizonyos, hogy leszálló ez alkalommal nem volt, mint ahogy sohasem volt még; a fiatalember ezt követően elhelyezkedik a sötét fülkében, amelynek a szembeeső sarkát mint-ha valami sötét gereznájú állat foglalná le mocrorogva, és elszánt bátorság kellene most ahhoz, hogy valami ismerkedési szándékkal kitapogassa vagy megsimogassa, mert nem tudni, hogy veszélyes-e, nem marna-e az ember kezébe, — némi várakozást követel tehát ez a bizonytalan érzés, mintha ehhez a sötétséghez is hozzászokhat-

* Krause haláláról ugyan soha semmi hír sem kelt szárnyra, sem arról, hogy esetleg más-hol telepedett volna meg, de annyi bizonyos, hogy a rengeteg felhalmozott iratból, okmányból, levélből végül egyetlen lapnyi sem maradt meg, mintha minderre bárkinek is szüksége lett volna; ám az a lehetőség sem szabad kizárni, miszerint épp maga Krause rendelkezett így, azzal, hogy két súlyos, borjúbőrrel bevont és megvasalt, lelakotolt útiláda, a bőrbre préselt gót betűs arany iniciálékkal (L. C.), még hosszú időn át kallódott a Zsuzsika nevű hivatalnoknő szüleinél, aki — a felvilágosultabb kisvárosi nők szokása szerint — végleg pártában maradván, mivel egyéb dolga nem volt, még sokáig őrizte a két ládát, mintha Krausét várná vagy legalábbis (asztrálio) kapcsolatban állana vele, míg egy reggelre az egész csakugyan el nem tűnt, pedig a ládák már olyan állapotban voltak, amilyenben a tíz év után kihantolt koporsók lehetnek. Csak a 87 esztendősz Zsuzsika járkált üsszetörten az udvaron, de a papírokból itt sem maradt vissza semmi. Krausét, úgy látszik, még ekkor sem hagyta nyugodni a bogara.

na a szem, vagy az ember növekedhetne eddig a szintig, idomulva teljes némaságához, amikor már egy karnyújtásra sincs szükség, mert az érzékelés pusztán gondolatban is lehetségessé válik.

Nem, nem indul semmiféle beszélgetés sem közöttük, hiába feszül ki a sötétség megmásíthatatlan anyagából előbb egy halvány kéz, majd arc, épp az imént betelepült fiatalember felé fordulva, akit csak tévedésből nevezhetnénk Krausénak, illethetnénk ezzel a később kiagyalt és felvett álnévvel, mert maga is szívesebben nevezte volna magát Crouse-nak, Robinson Crusoe-nak, főként akkor, attól az időtől kezdve, amikor a saját nevének semmi fedezete sem volt már önnönmaga előtt; egyelőre csak a csönd van körötte, s ugyan mikor alkonyodhatott be?

— Valami fénnel ha szolgálhatnék — szólal meg végül... ám nem tudni, kérdezi-e ezt, engedélyt számít-e kérni valami világosság gyújtására, vagy csupán a meztelen képe merült fel benne a láng lobogásának, és nincs miből csiholnia, csakhogy már nem tudja elleplezni a bőrén átfutó szikrázást, s ezért szóvá kell tennie, bármennyire is nem áll szándékában a lehetetlen hajszolása.

Az útitárs azonban néma marad; talán a sötétség gyakorol rá ilyen hatást, vagy épp némaságával igyekszik továbbra is ébren tartani vagy magára irányítani a fiatalember figyelmét, fölöslegesen érezve a szavakat.

(REZOLÚCIÓ)

Most mégis csupán egy elszürkült testnek lehetne tekinteni azt, amit látsz, olyan nap-, sőt évszakban, amikor már felhagyott ön maga formálásának folyamataival, és eszentül bármi tehető vele: a vidéki táj őszi képe a vonat ablakából egy utazás alkalmával, amelynek nem lehet már határozott időpontot szabni, csupán a késlekedve érkező hajnal jelez valamit az egészről, az egymástól távolabbra húzódó utasok emlékeiből — veled szemben valaki, de mostanra már nem mint valós test, hanem sokkaltá inkább mint fogalom, hosszú szempillái az éjszakázástól minduntalan lecsukódni készülnek, míg a levegőt valami langyos, átható parfümillat önti el körötte, ebben úszik, fürdik a teste a fülledt melegben, talán már meztelenül a tulajdon képzeletében is, összezárt lábai között valami kéjes találkozásra várva, kirobbanó érzékiségre, s ez csillog már az ajkain, a szembéjén, még jégszínű, kékes fogsorát, sőt nyelvét is látni egy pillanatra, pedig nem ásitást

fojt el — s ezt a női arcot figyelni hosszú-hosszú időn át anélkül, hogy bármi célja is volna a megfigyelésnek, visszaemlékezni rá úgy, hogy soha többé ne tud felismerni, vagyis minduntalan összetéveszd másokéval: fölébe nőni a horizontnak, ahogy a napkorong, és egyszerre látni mindent, mindeütt, kirekesztve az emlékezés meg a feledés lehetőségét.

De egyetlen, még csak nem is bizalmas, hanem gyakorlatias mozdulat — ahogy a kabátját felsegítéd kiszálláskor — elég ahhoz, hogy ne feledkezz meg róla egy percre sem a nap folyamán, embereknek ütődve, sodródva vidd magaddal elképzelését vagy percekben át tartó felidézését annak a kipattanó szikrának, ahogy ujjad véletlenül a tarkóját érintette; egy mély, üzlet- vagy irodaszerű helyiségben, amelynek keskeny, üvegezett ajtaja az utcára nyílik, egy pillanatra felismered a szétfolyó világosságban, sőt, túlhaladva az alacsony ajtón, néhány lépcsényről még vissza is fordulsz, de akkor már senkit sem látni odabenn, és a fény is végleg kialudt, az üveget az orrod előtt pedig vastagon befutotta a por — egy elhagyott raktár vagy gazdátlan műhely előtt ácsorogsz és leskelődsz, mint aki régen járhatott utoljára erre felé, és még mindig itt keresne valakit: ám legközelebb már az épületet sem találta meg.

Mindezt magad igyekszel kitalálni, főként mert minduntalan másról esik szó: egy metszetet szemlélve fejed ki ezt az arcot a festéke alól — a dúc mély nyomokat hagyott vagy szántott annak idején a nyirkos papíron.

Hirtelen belefáradsz ebbe a reggeli bódulatba, úgy érzed, csupán a szabad ég alatt férhetsz meg biztonságosan magadban; s aztán úgy fusz át a világon, mintha szélvész hajtana, s érezni lehessen messziről, hogyan döng alattad a föld, s miként csapnak fel nyomodban a korai fuvallatban támadt porfelhők.

Megnyúlt árnyékod látványa egy rövid időre eltereli figyelmedet mindarról, amit különben fontosnak tartanál: egy alkonyati árnyék — állapítod meg —, összehorizolva a nagyon közeli ég alól élesen előlengő szélről, valami testetlen vetület, amelynek máris hátat kellene fordítanod, de nem térni sehova sem vissza, hosszan elmaradni ebből a képtelen kavarodásból, amely a távoli gazdasági udvaron indul, mert más ötlet vagy elképzelés emel közben magához.

Egy másik hajnal valami városi házban; az alma meg a tejeskávé illata az eltelt kimondhatatlanul hosszú idő alatt bevette magát minden rojtba, bojtba, sallangba, fal- és bútorfelületbe, ruhadarabba, mozdulatba — az ablaküveg síkján túl hatalmas, kékellő firmamentum, idebenn mégis minden homályban áll, szinte ezzel álcázza magát, miközben valakinek, ismerős fiatal nőnek az ébredésére vársz türelmesen; tulajdonképpen annyira korai még az idő, hogy nem is tudnád hol meghúzni magad addig az óráig, amíg az utcai ablakokat ki nem tárják a reggeli napok, hogy végre némi mozgólódás támadjon alattuk. Félálomban hallod a távoli suttagást, ajtókon túlról, de oly kényelmesen ülsz a felkínált székben, egyszóval kijelölt helyeden, hogy semmi nyugtalanságot nem érzel, sőt amikor az ajtó nyitásának hangját hallod, és kellemetlen szögben napsugarak csapódnak arcodba, lehunyt szemmel csak ennyit mondasz:

— Elnézést, látni szerettem volna . . .

— Engem? — de a meglepődött, szinte riadt intonáció sem ráncigálhat vissza az almaillatú kábulatból, úgyhogy már-már öntudatlanul teszel kísérletet a válaszadásra:

— Igen, valami üzenetem van a számára, de az az érzésem, mivel óvatlanságomban nem írtam fel, mostanra már egészen biztosan elfelejtettem*.

* Az üzenet lehetséges tartalma:

1. Most új utat választuk magunknak, akár a kétségbeesetten vándorló hollók.
2. Bár nagyon is szépen összejött a társaságunk, valaki mégis szakadatlanul magát emlegette, hogy cupán vele nem volt hajlandó elmenni, és most arra kéri, hogy felejtsem el mindent, és legyen holnap hétkor abban a kis cukrászdában, ahol már többször is találkoztak (Mignon).
3. A kezét jöttem megkérni, mert nincs hol laknom és nincs miből élnem, és úgy ismerem, hogy segítőkész, tehát nem is utasíthatja vissza kérésemet; ha úgy kívánja, nem lépünk nemi kapcsolatra.